AUT, XLVI, 2008, p. 11-19

DIN NOU DESPRE G. I. TOHĂNEANU

de

Mirela-Ioana BORCHIN

Între distinşii cărturari care au dus greul începuturilor filologiei la Timişoara se aflau personalităţi care ar fi făcut cinste oricărui centru universitar de prestigiu (Eugen Todoran, Victor Iancu, Ştefan Munteanu). Nimeni n-a fost însă preţuit şi iubit de studenţi ca G. I. Tohăneanu. Magistrul era privit de jos în sus, aşa cum i se cuvenea unui intelectual „cu sânge albastru": pe de o parte, fiindcă era fiul latinistului şi germanistului Ion Tohăneanu, doctor în drept la Berlin, pe de altă parte, deoarece descindea din şcoala filologică bucureşteană, unde fusese asistentul celebrului Tudor Vianu, dar mai cu seamă pentru că nimeni nu vorbea şi nu scria ca el.

Cu un dar nativ al vorbirii, cu o retorică impecabilă, G. I. Tohăneanu marca simbolic distanţa dintre centrul cercetărilor filologice româneşti şi periferia la care acestea abia promiteau să se înfiripe.

Întâlnirea cu Domnia Sa în primul an de facultate definea şi o altă distanţă: cea dintre liceu şi universitate, marcând intrarea tinerilor într-o lume superioară şi învederând vârful unui suiş intelectual situat la mare depărtare de locul pe care ei şi-l găsiseră umili într-un colţ de amfiteatru. Prin erudiţia filologică, prin surprinzătoarea pătrundere a esenţelor textului literar, prin reverenţa faţă de valoare, G. I. Tohăneanu reprezenta dimensiunea verticală a formării noastre filologice. Paradoxal, cel ce, prin îmboldirea la lecturi complicate, părea a fi principalul generator de insomnii intelectuale în mediul studenţesc avea rara onestitate de a recunoaşte, la rândul său, că le datorează studenţilor câte ceva din setea sa de ascensiune şi din hotărârea de a pune umărul la formarea unei şcoli stilistice la Timişoara:

„Gândurile mi se îndreaptă acum către studenţii mei – de odinioară şi de azi – de la Universitatea şi Institutul pedagogic din Timişoara. Mulţi dintre ei au audiat cursurile speciale pe care le-am închinat artei lui Creangă, unii m-au însoţit, acum câţiva ani, pe drumurile Ţării-de-sus, de

BDD-A6409 © 2008 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

la Suceava la Ipoteşti şi apoi la Humuleşti, unde a prins să mi se închege în cuget ideea de față. Interesul lor pasionat pentru valorile culturii noastre şi pentru valențele artistice ale cuvântului românesc mi-au fost sprijin şi îndemn în toate strădaniile mele. Sunt bucuros să le mulțumesc aci şi să le răspund astfel." (*Stilul artistic al lui Ion Creangă*, Bucureşti, Ed. Ştiințifică, p. 9)

Nobleţea unor asemenea gânduri a fost răsplătită din plin de iubirea cu care studenții au țesut în jurul său legendă. Se spunea, în vremea studenției mele, că Tohăneanu, care nu a greşit niciodată vreun accent sau vreo durată vocalică în latină, a ajuns la această performanță, fiindcă, încă de mic, vorbea latineşte cu tatăl său; se presupunea că osârdia lui de a omagia marii noştri scriitori se datorează modelului lui Tudor Vianu, pe care l-a văzut, în timp ce îl însoțea prin Bucureşti, cum îşi ridica pălăria în fața casei lui Macedonski; se vorbea că inscripția UT de pe fostele geamuri ale instituției noastre, decodată printr-o aliterație care i-ar fi plăcut Profesorului: *Ui-tă-te, To-hă-nea-nu-le!,* a fost pusă de nevoie, după ce Magistrul, îngândurat sau visător, trecuse prin uşă şi se tăiase lamentabil; din acelaşi motiv, în argoul studențesc li se spunea *Bietul Tohăneanu* faimoaselor BT-uri, întru compătimirea dragului nostru rănit. Cel ce purta prenumele Gheorghe, după bunicul său, şi nu se despărțea niciodată de inițiala I., a veneratului tată, semnând întotdeauna G. I. Tohăneanu, şi-a dobândit, ca un roman pur-sânge, cognomenul *Magistrul*, de care noi nu ne vom despărți niciodată.

Nu mai contează acum cât e adevăr şi cât e fantezie în aceste plăsmuiri. Asemenea legende universitare sunt mostre ale încercărilor studenților de a-şi explica de ce acest dascăl era atât de ieşit din comun, dar şi dovezi de necontestat ale simpatiei, interesului şi prețuirii de care se bucura G. I. Tohăneanu în ochii discipolilor săi, pe care nu i-a dezamăgit niciodată. Pe mulți dintre ei i-a ajutat chiar cu o bunăvoință, în unele cazuri de-a dreptul excesivă, să-şi croiască un destin sub oblăduirea renumelui său. Recunoştința acestora se manifesta printr-un adevărat pelerinaj la casa Domniei Sale de pe strada Tuşnad, unde uşa le era la orice oră deschisă, chiar şi atunci când Profesorul lucra cu sârg la maşina sa de scris, bătând la indigo tot ce mintea şi vârful degetelor sale reuşeau să exprime...

Îndatorarea pentru învățătură şi sprijin şi-au exprimat-o mulți dintre foştii studenți, cu diverse ocazii, dar mai ales cu prilejul elaborării celor două volume omagiale de care Profesorul a avut parte în timpul vieții: *Tohăneanu 70* şi *In Honorem Magistri G. I. Tohăneanu.* Îi închinăm acum un volum *in memoriam*, care reuneşte materiale de calitate, dintre care multe au fost prezentate la prima ediție a Colocviului de limba română *G. I. Tohăneanu.*

BDD-A6409 © 2008 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

Dacă la catedră Profesorul se impunea prin performanţe oratorice, în cărţile şi în sutele de articole pe care le-a publicat, G. I. Tohăneanu uimea prin inspiraţia cu care se apropia până la rădăcinile lor de fenomenele discutate, prin siguranţa soluţiilor şi prin expresivitatea limbajului. Numitori comuni între didactică şi cercetare erau la G. I. Tohăneanu *ars bene dicendi* şi *ars persuasio*. A verificat cineva vreodată o etimologie propusă de Tohăneanu, i-a contestat cineva traducerile, s-a îndoit cineva de intuiţiile sau de demonstraţiile lui?

Tâlcurile poeziei şi prozei româneşti i se revelau cu generozitate acestui cercetător, care, dacă n-ar fi fost un mare lingvist, poate ar fi ajuns un mare poet. Nimeni n-a descoperit la noi cu atâta bucurie, şi uneori chiar cu un soi de mândrie patriotică, frumuseţea şi freamătul zămislirilor poetice. Topind graniţele dintre o stilistică a limbii şi una a literaturii, G. I. Tohăneanu a abordat faptele lingvistice în structurile literare care le cuprindeau şi le potenţau, consecvent convingerii sale potrivit căreia

„... studiată în sine şi pentru sine, lingvistica este o ştiinţă searbădă, uscată, ursuză. Ea poate deveni o disciplină vie, atractivă, pasionantă, în alianţă cu istoria, cu literatura, ca artă a cuvântului, şi cu atâtea alte discipline, fără să ajungă o slujnicuţă (*ancillula*) a lor, ci redescoperindu-şi identitatea şi personalitatea şi dobândind acel randament social fără de care umanioarele nu-şi justifică existenţa.” (Din *Prefaţă* la volumul *Modalitatea şi predicatul verbal compus* de Mirela-Ioana Borchin, Timişoara, Ed. Helicon, 1999, p. 6)

Aşa se explică apariţia frecventă în opera sa a unor analize mixte, situate la limita dintre lingvistică şi alte discipline, cum ar fi:

- istoria:

„Din fericire, analiza istorică verticală, care ne conduce de cele mai multe ori către ceea ce am numit pragul nostru dintâi, al latinei, are darul de a restitui acestor mlădiţe păgubite straiul lor sărbătoresc, de imagini. [...] Recuperând aceste metafore – pierdute datorită uzului şi uzurii, dar şi datorită unei anumite spaime faţă de orice întruchipare a istorismului – DIP realizează, simultan, un act de cultură şi o pledoarie, indirectă (deci: cu atât mai persuasivă), pentru reaşezarea limbii latine în drepturile ei fireşti, de limbă... paternă a neamului nostru. (G. I. Tohăneanu, *Dicţionar de imagini pierdute*, Timişoara, Ed. Amarcord, 1995, p. 8)

- sociologia receptării:

„*Poveştile* şi *Amintirile* lui Creangă îi lasă indiferenţi pe oamenii neinstruiţi, prilejuind, în schimb, clipe de rară desfătare intelectuală şi estetică cititorului cult.” (*Stilul artistic al lui Ion Creangă*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, p. 8)

- pragmatica:

BDD-A6409 © 2008 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

„Substituirea particulelor deictice de depărtare – indiferent dacă este vorba de spațiu (*acela, acolo*) sau de timp (*atunci*) – prin corespondentele lor de apropiere (*acesta, aici, acum*) are un efect de implicare, de integrare în acțiune, atât a scriitorului, cât şi a cititorului însuşi.” (*Stilul artistic al lui Ion Creangă*, Bucureşti, Ed. Ştiințifică, 1969, p. 191) etc.

Pe puntea firavă dintre limbă şi literatură, cel vrăjit de „viața şi lumea cuvintelor” circula mereu, cu o viteză amețitoare, în ambele direcții:

- dinspre limbă spre literatură:

„În structura neologismului *brevet* – astăzi, extrem de uzitat – se recunoaşte cu înlesnire şi se poate izola rădăcina latinească *brev-* din adjectivul cu două terminații *brevis, breve* «scurt», dar şi «concis». *Brevis esse laboro / Obscuro fio* – se tânguie Horațius: «Mă trudesc să fiu *concis,* dar devin obscur».” (G. I. Tohăneanu, *Dicționar de imagini pierdute*, Timişoara, Ed. Amarcord, 1995, p. 73)

- dinspre literatură spre limbă:

„«Luna iese dintre codri, *noaptea toată* să o vadă.» (CN) Acest caz este cu atât mai interesant cu cât, prin personificare, *noaptea toată* constituie grupul subiectului. Noi întrebuințăm, de obicei, sintagma *toată noaptea* cu sens strict temporal (*N-am putut să dorm* ***toată noaptea****.; **Toată noaptea** am călătorit.* etc.), aşadar cu funcțiunea unui complement circumstanțial de timp exprimat printr-un grup nominal în acuzativ fără propoziție. La Eminescu însă, *noaptea toată* înseamnă cu totul altceva, şi anume «noaptea în toată alcătuirea ei, cu toate elementele ei» sau, altfel spus, – depărtându-ne de structura lexicală a expresiei, dar nicidecum de idee – întreaga natură cufundată în întunericul nopții.” (G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană,* Timişoara, Ed. Facla, 1975, p. 87-88)

Comparativismul i-a fost mai util cercetătorului decât orice altă metodă. G. I. Tohăneanu putea găsi – şi avea şi capacitatea de a le analiza cu o dexteritate de erudit – toate contextele de ocurență ale unui cuvânt: în mai multe limbi; în mai multe epoci; la mai mulți autori; în mai multe opere ale aceluiaşi autor; în mai multe secvențe ale aceluiaşi text etc.

Lua cuvintele şi le compara, le confrunta istoriile, le muta de pe axa diacronică pe cea sincronică, le motiva, dezvăluind invizibile şi adeseori incredibile încrengături, le comenta prezența în diverse straturi ale limbii sau le urmărea distribuția şi efectele în cele mai impresionante contexte literare, le stoarcea de secrete, ni le arăta nu doar pe dinafară, ci şi pe dinăuntru, punând reflectoare puternice asupra lor. Iar la capătul acestor tensionate şi prelungite experiențe, în loc să fie istovit, radia, îi râdea inima, îi râdeau ochii, sufletul său de îndrăgostit de cuvânt era împăcat. Sute de asemenea experiențe se găsesc în substanța cărților sale:

BDD-A6409 © 2008 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

„Dacă nu poți vedea zâne fără a fi zânatic”, e la fel de adevărat că nu poți vedea la tot pasul metafore fără a fi poet. *Dicționarul de imagini pierdute* este o colecție de metafore recuperate cu sârg dintr-un exclusivist cimitir de imagini de G. I. Tohăneanu. Știința profundă a latinei și a francezei a contribuit la scrierea unei lucrări lexicografice în care sunt refăcute, cu un nemaiîntâlnit sentiment al firescului, căile atâtor analogii zdrobite de negurile vremii:

- analogii de natură formală:

Acoladă – model fr. *accolade.* (DIP, p. 23-24): ... „prin înțelesul său dintâi, propriu, *acolada* denumește «un moment din ceremonialul de învestire a cavalerilor medievali, constând în îmbrățișarea viitorului cavaler de către senior și în lovirea lui pe umeri cu latul sabiei». Etimologic, *acolada* este într-adevăr o îmbrățișare *sui-generis*, având ca obiect «gâtul» celui strâns în brațe, așa cum mărturisește însăși structura cuvântului, în cadrul căreia specialistul izolează cu înlesnire fr. *col,* variantă învechită pentru *cou,* moștenit din latinescul *collum* «gât». În interiorul limbii franceze, *accolade* s-a desprins din verbul, astăzi ieșit din uz, *accoler* «a-și petrece brațele în jurul gâtului cuiva», «a îmbrățișa»”.

Rădăcina *col* din latinescul *collum* „gât” se regăsește în alte câteva neologisme, toate formate în franceză: *colier, collet* „guleraș”, pe care îl descoperim în verbul *decolta* (modelul este verbul francez *decolleter* „a îndepărta gulerul”), cu participiul adjectiv *decoltat* (și, mai ales, *decoltată*), în fine, în substantivul neutru *decolteu*, adaptat, în partea lui finală, ca și celelalte neologisme terminate în *-eu*: *ateneu, ateu, defileu, fileu, matineu, planșeu, releu, trofeu* etc. „La etajul vorbirii figurate, o glumă «decoltată» este una cu prea multă «sare», dar fără... «perdea»”.

- atestare literară a sensului etimologic: I. Heliade Rădulescu, *Păcală și Tândală sau Cavalerul și Scutierul*:

«... odinioară, faimosul cavaler
Ce nemuri și Mancha, și chiar pe scutier
Și pe Cervante însuși, cu spadă, fără spadă,
Luă hirotonirea și-ntreaga *acoladă*
Din mâna strălucită-a acelui castilian
Dibaci la târnuire... »

Pregnant, -ă (DIP, p. 230): „La nivelul limbii latine, *praegnans* are exclusiv sensuri concrete: *uxor praegnans* înseamnă «soție însărcinată», iar, la nivelul vegetalului, *surculi praegnantes* sunt «mlădițele gata să încolțească». În pitorescul limbaj al comediografului Plautus, *plagae praegnantes* semnifică «lovituri gata să nască altele». Cert este că lat. *praegnans* se dovedește analizabil, fiind alcătuit din prefixul *prae-*, arătând

BDD-A6409 © 2008 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

«momentul imediat anterior» şi rădăcina *(g)na-*, pe care o regăsim în însuşi vechiul verb *(g)nascor* «a naşte, a zămisli». De la aspectul foarte pronunţat al pântecelui femeii gravide până la ideea, ceva mai abstractă, de «relief», este un pas sensibil, pe care vorbirea l-a şi săvârşit, fără să pregete."

- analogii de natură cromatică:

Melancolie (DIP, p.180): „Dacă ne lăsăm ademeniţi dincolo de hotarul în timp al limbii franceze, trebuie să coborâm până la nivelul elinei, pentru a ne explica firea intimă a cuvântului, care este un compus, din adjectivul cromatic *mélas, mélaina, mélan* «negru» şi substantivul *kholé* «bilă (fiere)». [...] aşadar, *fiere neagră.* Evoluţia semantică, deosebit de interesantă, de la nivelul fiziologic la cel psihic, vorbeşte despre convingerea, întemeiată, a celor vechi – a medicilor şi a gânditorilor Antichităţii greco-romane – că stările psihice depresive pot fi căşunate sau măcar influenţate de reaua funcţionare a viscerelor".

Nivea (DIP, p. 195): „Dacă ne ostenim să coborâm către obârşii, constatăm că în latină există un adjectiv cu trei terminaţii *niveus, nivea, niveum*, a cărui formă feminină *nivea* coincide cu termenul în discuţie. Adjectivul *niveus* reprezintă, în interiorul latinei, un derivat din rădăcina *niv-*, care exprimă conceptul de «zăpadă». Formele substantivului corespunzător sunt *nix* cu genitivul *nivis* şi acuzativul *nivem*, de unde româna a moştenit sinonimul vechi şi popular *nea (neauă).* Aşadar: în latină *nivea (*cu accentul pe prima silabă, *ni-*) este un adjectiv însemnând «de zăpadă», «ca zăpada». Ca determinant pentru un produs cosmetic, *nivea* trimite, fără ocolişuri, la «candoarea» lui... cromatică. [...] dacă ar exista un echivalent românesc pentru acest cuvânt, el ar trebui să fie extras cu sufixul *-iu* (feminin *-ie*) din *zăpadă*, aşadar: *zăpeziu, zăpezie!*"

- analogii de natură poziţională:

Nucleu (DIP, p. 197): „Cu toate că, de la o ramură a ştiinţei la alta, prezintă nuanţe deosebitoare, neologismul latino-romanic *nucleu* păstrează... o trăsătură stabilă. [...] el este, de fiecare dată, definit ca «parte, porţiune *centrală*» a unui atom (în fizică), a unei celule (în biologie), a unei comete sau galaxii (în astronomie) etc. Am stăruit asupra stabilităţii acestei trăsături comune, ca să se poată urmări mai lesne legătura dintre *nucleu*, pe de o parte, şi... *nucă*, pe de alta. Căci, la nivelul latinei, *núcleus* reprezintă o formă «sincopată» faţă de *nuculeus*, care, la rându-i, este un simplu diminutiv din rădăcina *nuc-*, identificabilă, între altele, în structura substantivului *nux*, cu genitivul *nucis* «nucă». [...]

BDD-A6409 © 2008 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

În latină însă, spre deosebire de situația din română, *nucleus* nu înseamnă «nucă mică, nucşoară», ci, mai întâi, «sâmbure de nucă», iar apoi «sâmbure», «miez» al oricărui soi de fruct" (v. Comedia *Gărgărița* a lui Plaut: „Qui *e nuce nuculeum* esse vult, frangit nucem." (Cine vrea să mănânce *miezul din nucă* sparge nuca.). „Procesul de extensie semantică detectabil în latină, câştigă ulterior teren, facilitând impresionanta «carieră» lingvistică a neologismului *nucleu*, care, prin abstractizare şi generalizare, ajunge să semnifice, în româna modernă, «partea centrală, fundamentală, esențială a unui lucru»". (v. Tudor Vianu, *Cercetarea stilului*: „Distingem deci în faptele de limbă *un nucleu al comunicării* şi o zonă înconjurătoare a expresiei individuale." (p. 41)

„De la «miez, sâmbure de nucă» până la sensurile mai mult sau mai puțin «tehnice» actuale, pe care le-a dezvoltat *nucleu* ca termen ştiințific, a fost străbătut un drum lung şi întortocheat şi s-a consumat un proces semantic echivalent cu «stingerea» unei imagini".

Interval (DIP, p. 168-169): Cuvântul a fost împrumutat în limbile romanice din latinescul *intervallum.* „Prepoziția-prefix *inter-* este prea cunoscută ca să mai aibă nevoie de comentarii, iar *vallum* denumeşte, în limba strămoşilor noştri, o întăritură, o palisadă, un fel de dig de apărare, obținut prin săparea unor şanțuri, de obicei foarte lungi, şi prin bătătorirea şi consolidarea pământului aruncat şi movilit pe margini. În terminologia militară a romanilor *intervallum* este, aşadar, din punct de vedere etimologic, spațiul dintre două asemenea metereze, dintre două *valla*".

(p. 169): „Într-adevăr, spațiul este ceva mai concret decât timpul, iar istoria vocabularului confirmă în modul cel mai persuasiv acest adevăr, demonstrându-ne că termeni cu sens evident local pot ajunge să dobândească, ulterior, valori semantice temporale. [...]

Încheind acest paragraf, se impune observația că urme ale rădăcinii latineşti *vall-* din *vallum* păstrează şi toponimia. Un cartier timişorean se cheamă, eliptic, *Circumvalațiunii,* iar *circumvallatio* semnifică, în latină, „fortificație circulară".

Marile spirite se întâlnesc chiar şi în materie de vocabular. Am găsit în *Istoria credințelor şi ideilor religioase* de M. Eliade, în vol. I, p. 21-22, următorul pasaj:

„Căci, aşa cum scrie Reichel Dolmatoff, e vorba de «verbalizarea» cimitirului ca «sat al morții» şi «casă ceremonială a Morții», verbalizarea gropii ca «locuință» şi «uter» [...], urmată de verbalizarea ofrandelor ca «hrană pentru Moarte», şi prin ritualul «deschiderii şi închiderii

BDD-A6409 © 2008 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

casei-uter», *purificarea finală prin* ***circumvalație*** *rituală desăvârşeşte ceremonia.*"

Putem considera că în acest pseudodicționar etimologic de neologisme, G. I. Tohăneanu ilustrează cu prisosință şi teza lui Lazăr Şăineanu, potrivit căreia „Un singur cuvânt conține adeseori un capitol istoric în miniatură şi uneori e mult mai elocvent decât o istorie în volume." De asemenea, dicționarul despre care vorbim, în care se împletesc spornic ispita revigorării metaforei cu ispita dovedirii evoluției românilor între granițele prestigioasei Romanii, poate fi citit în corespondență cu *Sentimentul românesc al ființei*, lucrare fundamentală a lui Constantin Noica.

În preajma vârstei de 80 de ani, G. I. Tohăneanu scrie cartea *Surugiu la cuvinte*, titlu metaforic al cărui nucleu este cuvântul *surugiu*:

„Din limba turcă ni l-am adjudecat şi pe surugiu, cvasisinonim cu «birjar», dar cu o notă uşor deosebitoare, pe care dicționarele o înregistrează: «Vizitiu care conducea (călare pe unul dintre cai) diligențele, poştalioanele sau trăsurile boiereşti». [...] Nota deosebitoare ... este pusă în lumină de citatul următor din *Caleidoscopul lui A. Mirea* de D. Anghel şi Şt. O. Iosif: «La zile anumite sta-ntr-o piață

O veche diligență-ncăpătoare,

Cu surugii sprinteni de-a călare.»" (G. I. Tohăneanu, *Surugiu la cuvinte*, Timişoara, Ed. Amphora, 2004, p. 17)

Cel mai fervent apărător al rădăcinilor noastre latine se autodefineşte printr-un cuvânt de origine turcă, mai expresiv, datorită referinței, decât toate celelalte componente ale seriei sale sinonimice. Preluând de la V. Voiculescu această metaforă poetică, G. I. Tohăneanu recunoaşte în prefață că s-a raportat el însuşi la diligențele doldora de cuvinte ale limbii şi literaturii române ca un *surugiu* sadea:

„Sunt dator cu încă o explicație, referitoare la titlul cărții, care – gândesc eu – acoperă nu numai capitolul dedicat lui Voiculescu, dar şi pe celelalte. A te «înhăma» cu dârzenia cuvenită la truda «domesticirii», «îmblânzirii», «înnobilării» eventuale a cuvintelor, bidivii năzuroşi, capricioşi, «năzdrăvani» dintr-o lume care se învecinează cu aceea a basmului, – iată ceea ce deosebeşte fundamental râvna «surugiului», cu adânci rădăcini folclorice, de orice altă râvnă similară." (G. I.Tohăneanu, *Surugiu la cuvinte,* Timişoara, Ed. Amphora, 2004, p. 6)

BDD-A6409 © 2008 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)

Mai emoționantă însă decât identificarea cu un *surugiu la cuvinte* pare a fi sugestia din subtextul unui poem celebru al lui Voiculescu, *Cântarea lebedei*, o uriaşă metaforă-simbol pentru drama oricărui creator, sortit să trăiască numai atât cât ține *un cântec de lebădă*. G. I. Tohăneanu reproduce în întregime această poezie, cutremurat de înălțimea lirismului, dar şi de adâncimea filosofiei sale, ca un bun şi nemijlocit cunoscător al vremelniciei trăirilor creative:

„Cânta o lebădă-ntr-o noapte pe apa iezerului tainic,
Aci sălbatec, numai țipăt, aci ca molcom plâns de ploi.
Vrăjită, luna se oprise, încremenise vântul lainic.
Dar ea cânta nepotolită şi tot mai tare, ca un crainic
Trimis să-mprăştie o veste şi-n sârg să plece înapoi.

Acum cânta întâia oară. Nu bănuise ce putere
Zăcuse-n pieptu-i mut o viață, bătut de valuri nencetat.
Şi nu se străduia s-asculte ea însăşi strania-i durere.
Se mistuia cântând mai aprig şi cu mai multă sfâşiere...
Tumult de chin şi răzvrătire treceau prin versul zbuciumat.

Şi cum plutea fără de ştire între viață şi-ntre moarte,
I se părea că umple lumea cu clocotul cântării ei.
Simțea o smulgere adâncă, vedea atât, că se desparte.
Dar nu ştia că isprăvitul, suprema clipă, nu-i departe,
Şi-n dureroasa-i bucurie bătea al undelor polei...

Ea socotea că bucuria îi îneca, grăbit, gâtlejul,
Căci cântecul, ca-ntr-o pustie, din ce în ce pierdut slăbea,
Nu-nțelegea că numai Moartea îi dă şi harul şi prilejul
Să cânte-n clipa când o-ngroapă în cripta apelor vârtejul
Şi nu ştia, cântând, că moare, ci se pierdea plutind abia.”

(V. Voiculescu, *Cântarea lebedei*)

Lingvistica timişoreană s-a clădit şi a evoluat până astăzi în jurul personalității lui G. I. Tohăneanu, iar recunoştința şi admirația discipolilor Domniei Sale l-au însoțit şi îl vor însoți mereu, chiar şi „dincolo de cuvinte”.

BDD-A6409 © 2008 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:56 UTC)